

Andrzej Kozłowski

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w roku 1963

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 55/3, 313-317

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

IV. K R O N I K A

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA LITERACKIEGO IM. ADAMA MICKIEWICZA W ROKU 1963

Zarząd Główny Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, wybrany na Zjeździe delegatów Oddziałów Towarzystwa w Katowicach, odbyłym w dniach 8—10 listopada 1963, działa w składzie następującym: prezes — prof. dr Julian Krzyżanowski; wiceprezesa — prof. dr Eugeniusz Sawrymowicz, dr Edmund Janowski; sekretarz — mgr Andrzej Kozłowski; skarbnik — mgr Stanisław Świrko; członkowie Zarządu: mgr Paweł Bagiński, mgr Maria Bokszczanin, prof. dr Jan Zygmunt Jakubowski, prof. dr Juliusz Nowak-Dłużewski, prof. dr Janina Kulczycka-Saloni, prof. dr Zdzisław Libera, prof. dr Jerzy Pelc, dr Stanisław Rutkowski, mgr Jadwiga Rużyło-Stasiakowa, mgr Alicja Szlązakowa, mgr Ryszard Wojciechowski, prof. dr Kazimierz Wyka; Komisja Rewizyjna: prof. dr Jan Dürr-Durski, prof. dr Zofia Szymdtowa, doc. dr Maria Straszewska, dr Stefan Treugutt.

W okresie sprawozdawczym działały 24 Oddziały Towarzystwa w następujących miastach: Białystok, Cieszyn, Bydgoszcz, Częstochowa, Gdańsk, Grudziądz, Inowrocław, Katowice, Kielce, Koszalin, Kraków, Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Przemyśl, Rzeszów, Siedlce, Szczecin, Toruń, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra.

Ocenę działalności Towarzystwa w r. 1963 powiązać musimy nierozzerwalnie z wieloma faktami, które złożyły się niewątpliwie na ogólny obraz jego osiągnięć. Tłumacząc bowiem skromniejsze, w porównaniu z r. 1962, wyniki roku minionego, wypadnie powołać się na warunki naturalne: na wyjątkowo ciężką i długą zimę, podczas której działalność Towarzystwa całkowicie niemal zamarła, oraz na obniżenie przez Akademię ogólnej subwencji rocznej.

Osiągnięcia roku sprawozdawczego zamknęły się sumą 203 prelekcji. Jeśli przypomnimy, iż do r. 1962 Towarzystwo organizowało rocznie średnio około 170 odczytów, wypadnie zatem korzystnie ocenić bilans omawianego okresu. Wyższy jest jedynie dorobek odczytowy r. 1962, zrozumiąły zresztą, kiedy weźmiemy pod uwagę poważną subwencję uzyskaną wówczas od Akademii, umożliwiającą finansowanie wszystkich imprez zaplanowanych przez Oddziały.

Akcja odczytowa Towarzystwa w roku sprawozdawczym kształtowała się następująco:

Lp.	Oddziały	Liczba prelekcji
1	Częstochowski	29
2	Lubelski	23
3	Cieszyński	17
4	Krakowski	14

Lp.	Oddziały	Liczba prelekcji
5	Przemyski	14
6	Warszawski	12
7	Katowicki	12
8	Siedlecki	11
9	Grudziądzki	10
10	Olsztyński	8
11	Opolski	8
12	Rzeszowski	8
13	Poznański	8
14	Łódzki	7
15	Wrocławski	5
16	Zielonogórski	4
17	Gdański	3
18	Kielecki	3
19	Bydgoski	3
20	Toruński	1
21	Szczeciński	1
22	Inowrocławski	1
23	Białostocki	1
24	Koszaliński	—
Razem:		203

Charakteryzując pracę Oddziałów w omawianym okresie sprawozdawczym, musimy wziąć pod uwagę fakt, iż akcja odczytowa zahamowana została w I półroczu zarządzeniem Ministerstwa Oświaty, które — w związku z długą przerwą w nauczaniu, spowodowaną mroźną zimą — ograniczyło do minimum ilość konferencji pedagogicznych i odczytów naukowych organizowanych dla nauczycieli. Ponieważ zaś w imprezach Towarzystwa uczestniczą głównie nauczyciele-poloniści, stąd właśnie odczyty, zaplanowane nawet wcześniej, zostały przez Oddziały odwołane.

Mimo wspomnianych trudności niektóre Oddziały pracowały bardzo aktywnie. Warte uwagi są próby rozszerzenia działalności Oddziałów poza ich środowiska lokalne. Próby te zainicjowano już poprzednio w Lublinie i Częstochowie, a w roku sprawozdawczym podjęto w Krakowie i Olsztynie. Rozwija się też współpraca Oddziałów Towarzystwa z innymi pokrewnymi instytucjami, zwłaszcza z Ośrodkami Metodycznymi, Towarzystwem Wiedzy Powszechnej oraz z Bibliotekami Miejskimi (Rzeszów, Warszawa, Cieszyn, Zielona Góra, Opole, Olsztyn, Przemyśl). Odrębną zupełnie, a szczególnie ważną formą pracy Towarzystwa stają się kontakty Oddziałów z władzami miejskimi, które oprócz opieki organizacyjnej udzielają pomocy w finansowaniu poważnych imprez naukowych. Należy stwierdzić, iż te Oddziały, których działalność znajduje oparcie we współpracy z innymi pokrewnymi instytucjami, osiągnęły największą prężność organizacyjną oraz aktywność naukową, co wyraża się poważnym dorobkiem w akcji odczytowej (wystarczy powołać się na wyniki już od kilku lat osiągnięte przez Oddziały Częstochowski i Lubelski).

Szczególnie obiecująco zapowiada się rozwój placówki cieszyńskiej. W ciągu tak trudnego roku 1963 Oddział Cieszyński zdołał zorganizować o 70% więcej

impresz odczytowych niż w 1962. Wspomnieć również wypada, iż Oddział Cieszyński, poza prowadzeniem własnej akcji odczytowej, uczestniczył w imprezach organizowanych przez Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Studium Wiedzy o Regionie (prowadzone przez Wojewódzką Poradnię Kulturalno-Oświatową), Polskie Towarzystwo Historyczne oraz inne instytucje tego typu, przedstawiając prelekcje naukowe członków Oddziału.

Podobną aktywność wykazał w roku minionym Oddział Przemyski, który zorganizował ogółem 14 odczytów. Ośrodek ten nie ograniczał się do regularnego zapraszania prelegentów z innych miast, lecz opierał swą działalność w dużej mierze na imprezach z udziałem prelegentów miejscowych. Akcję odczytową Oddział prowadził przy współpracy Miejskiej Biblioteki Publicznej.

Formy działalności tych dwóch stosunkowo niewielkich Oddziałów Towarzystwa stanowią instruktywny przykład ciekawych inicjatyw wyzyskujących lokalne możliwości poszczególnych placówek i poważnie wpływających na podniesienie poziomu i rozszerzenie zasięgu ich pracy. Tego rodzaju formy działalności zainicjowane przez Oddziały: Lubelski, Częstochowski, Cieszyński i Przemyski, z pożytkiem rozwijają: Warszawa, Katowice, Kraków, Siedlce, Grudziądz.

Oddział Warszawski, kierowany przez prof. Zdzisława Liberego, organizuje regularne comiesięczne prelekcje oraz odczyty nadzwyczajne z okazji pobytu w Warszawie wybitnych naukowców zagranicznych, współpracuje z Katedrą Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego i Towarzystwem Wiedzy Powszechnej. Wyjątkowa aktywność Oddziału Warszawskiego pozwala rokować tej placówce dalszy rozwój.

Sprawną działalność w roku minionym prowadził także Oddział Krakowski (14 prelekcji). Poza prowadzeniem akcji odczytowej na terenie Krakowa Oddział współpracuje z mniejszymi ośrodkami Towarzystwa. W ostatnich miesiącach r. 1963 Zarząd Oddziału utworzył w Olkuszu punkt odczytowy, w którym członkowie Towarzystwa wygłaszają prelekcje popularnonaukowe. Rok bieżący zapowiada wzrost działalności odczytowej tego środowiska.

Wspomnieliśmy o kilku najaktywniejszych w 1963 r. ośrodkach Towarzystwa, o tych zwłaszcza, które wykazały się największą liczbą prelekcji. Wypada jednak przypomnieć, iż z powodu opisanych wyżej trudności obiektywnych niektóre Oddziały osiągnęły nieco słabsze wyniki, choć reprezentują wysoki stopień aktywności oraz rozwijają indywidualne metody pracy, uzależnione od potrzeb i wymagań środowiska. Do Oddziałów tych należą: Olsztyn, Opole, Rzeszów, Łódź, Zielona Góra, Gdańsk, Kielce. Każda z wymienionych placówek wypracowała właściwe sobie formy działania, niemal każda z nich prowadzi współpracę organizacyjną z pokrewnymi instytucjami.

Na przykład Oddział Rzeszowski — poza własną akcją odczytową — nawiązał kontakty z Ośrodkiem Metodycznym, organizując wspólnie tzw. „czarne kawy polonistyczne”, mające charakter zebrań naukowych. Uczestniczą w nich poloniści Rzeszowa, a prelegentami są członkowie Towarzystwa, którzy — należy to zaznaczyć — nie pobierają żadnego wynagrodzenia za tę pracę. Podobnie i inne Oddziały (Olsztyn, Zielona Góra) ściśle współdziałają z Ośrodkami Metodycznymi. Ale nie jest to jedyne ogniwo współpracy. Coraz częściej Oddziały Towarzystwa nawiązują owocne kontakty z Wydziałami Kultury Prezydentów Miejskich lub Wojewódzkich Rad Narodowych, włączając się do obchodów rocznic politycznych i kulturalnych o zasięgu ogólnopaństwowym, zyskując tym samym poparcie lokalnych władz i niejednokrotnie pomoc organizacyjną i finansową. W ten sposób pracuje już wiele ośrodków, m. in. Zielona Góra, Lublin, Częstochowa, Opole, Rzeszów

i Katowice; wszystkie poważniejsze imprezy Oddziały te ustalają wspólnie z władzami lokalnymi otrzymując na nie odpowiednie kredyty.

Oprócz Oddziałów wykazujących stały wzrost aktywności są również takie, które w minimalnym stopniu uczestniczyły w akcji odczytowej lub też zupełnie nie brały w niej udziału.

Oddział Koszaliński od dwóch lat — tj. od chwili kiedy podjęto starania o reaktywowanie działalności placówki — nie utrzymuje kontaktów z Zarządem Głównym. Kilkakrotne próby nawiązania współpracy z tym Oddziałem nie dały rezultatu. Zarząd Główny w celu wyjaśnienia sprawy istnienia Oddziału Koszalińskiego zwrócił się do Oddziału Gdańskiego z prośbą o nawiązanie bezpośredniej łączności z Koszalinem. Mamy nadzieję, iż ośrodek gdański, dysponujący własną kadrą prelegentów, zdoła ożywić działalność naukową koszalińskiej placówki Towarzystwa.

Bardzo małe wyniki uzyskały w roku sprawozdawczym: Białystok, Inowrocław, Szczecin i Toruń. W najbliższym okresie Zarząd Główny zwróci się do wymienionych Oddziałów o wyjaśnienie przyczyn ich zastoju organizacyjnego.

Działalność Towarzystwa w roku minionym — w odróżnieniu od r. 1962 — opierała się przede wszystkim na organizowaniu pojedynczych prelekcji. Podczas gdy w r. 1962 aż 8 Oddziałów przygotowało ogółem 10 poważnych sesji naukowych, omawiany okres sprawozdawczy miał ich zaledwie 2 (Zielona Góra i Lublin). Ponadto Oddział Krakowski urządził cykl odczytów o literaturze romańskiej, a Oddział Siedlecki kontynuował wykłady dla maturzystów. Nie udało się Towarzystwu zrealizować projektu sesji naukowej w Rzeszowie, poświęconej odbiciu powstania styczniowego w literaturze polskiej: ciekawą tę imprezę, przygotowaną w całości przez Zarząd Oddziału, odwołano w związku z wybuchłą w Rzeszowie epidemią tyfusu.

Omawiając osiągnięcia roku 1963, osobne miejsce poświęcić należy Ogólnopolskiemu Zjazdowi delegatów Oddziałów Towarzystwa, który odbył się w dniach 8 i 9 listopada w Katowicach oraz 10 listopada w Cieszynie. W Zjeździe udział wzięli przedstawiciele 20 Oddziałów oraz naukowcy z katedr polonistycznych Uniwersytetów i Wyższych Szkół Pedagogicznych.

W części naukowej tej imprezy wystąpili: prof. dr Julian Krzyżanowski, *Odbicie powstania styczniowego w literaturze polskiej*; prof. dr Stanisław Pigoń, *U przyciesi „Syzyfowych prac”*; prof. dr Czesław Zgorzelski, *Ku czemu zmierza poezja naszych czasów?*; prof. dr Bogdan Zakrzewski, *Warsztat folklorystyczny Józefa Lompy*.

Bogaty program odczytowy przedstawili również naukowcy z Katowic: doc. dr Stanisław Zabierowski, *Poglądy Stefana Żeromskiego na powstanie państwa polskiego w „Powieści o Udałym Walgierzu”*; doc. dr Stanisław Zaremba, *Aktualne badania nad piśmiennictwem śląskim w ośrodku katowickim*; doc. dr Jacek Koraszewski, *Rola polityczna twórczości Mickiewicza na Śląsku w przeszłości*; doc. dr Józef Mayer, *Jantaszek z wojny moskiewskiej (1661). Nieznany utwór polskiej literatury mieszczańskiej XVII wieku*; dr Adolf Dygacz, *Pieśni ludowe hutników śląskich*.

Ponadto interesujący odczyt pt. *Z dziejów konkursu na katedrę języka polskiego w Kijowie (1836—1837)* wygłosiła pracownik naukowy Instytutu Pedagogiki w Wilnie Anna Kaupuż.

Zjazd Towarzystwa Literackiego stał się poważnym osiągnięciem jego organizatorów, którzy bardzo starannie przygotowali tę ogólnopolską imprezę. Jest to sukces organizacyjny Zarządu Oddziału Katowickiego i jego przewodniczącej —

doc. dr Mieczysława Dobrowolskiej. Raz jeszcze potwierdziła się słuszność zasady współpracy Towarzystwa z innymi instytucjami: tylko dzięki pomocy Wydziału Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach, częściowo finansującego tę imprezę, można było przygotować wiele ciekawych atrakcji dla uczestników spotkania (m. in. zwiedzenie planetarium, kopalni i huty). Obrady ostatniego dnia Zjazdu odbywające się w Cieszynie, również utrzymały wzorową oprawę organizacyjną.

Zjazd wywarł istotny wpływ na ożywienie pracy w poszczególnych Oddziałach.

W roku sprawozdawczym udało się osiągnąć skromne sukcesy wydawnicze. Ukazał się tom 4 serii „Biblioteka Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza”: Stefana Melkowskiego *Poglądy estetyczne i artystyczne Bolesława Prusa*, wydana i całkowicie sfinansowana przez Państwowy Instytut Wydawniczy.

Dzięki inicjatywie i zabiegom prof. Bogdana Zakrzewskiego Wydawnictwo Ossolineum opublikowało — pod wspólnym tytułem: *Literatura polska w perspektywie światowej* — szkice prof. Romana Pollaka, Zdzisława Libery, Juliana Krzyżanowskiego, Henryka Markiewicza i Kazimierza Wyki, tworzące cykl referatów wygłoszonych na Sesji z okazji 75-lecia istnienia Towarzystwa. Całość jest przedrukiem z poświęconego temu jubileuszowi zeszytu „Pamiętnika Literackiego” (1963, z. 3). Publikacja ta spotkała się z powszechną aprobatą; z uznaniem przyjęto ją również za granicą.

Oddział Częstochowski Towarzystwa wydał serię „Komunikatów Naukowych” zawierających prace badawcze członków tego ośrodka.

Zarząd Główny jest przekonany, iż rok bieżący przyniesie nowe, bogate plany działalności wszystkich placówek Towarzystwa. Przygotowuje się bowiem — w ramach obchodów XX-lecia Polski Ludowej — cykl odczytów, w których ukazane zostaną osiągnięcia literatury polskiej w ostatnim dwudziestolecu (przewidziane są dwudniowe sesje naukowe w Zielonej Górze i Rzeszowie).

W związku z przypadającą również w r. 1964 setną rocznicą urodzin Stefana Żeromskiego projektuje się zorganizowanie sesji naukowej w Olsztynie, a także szeregu prelekcji poświęconych wielkiemu pisarzowi. Obawiamy się jednak, iż na drodze realizacji tych poważnych planów staną trudności finansowe. Podstawowy budżet przyznany nam przez władze Wydziału I PAN w wysokości 80 000 zł, a nawet ewentualne podwyższenie go do sumy 100 000 zł nie zaspokoi istotnych potrzeb Towarzystwa, wzrastających przecież proporcjonalnie do jego ogólnego rozwoju. Zarząd Główny żywi nadzieję, iż władze Akademii przyznają odpowiednią dotację, zabezpieczającą zasadnicze potrzeby i prawidłowy rozwój Towarzystwa.

Towarzystwo Literackie napotyka jednak na poważne przeszkody w swojej codziennej pracy. Sytuację bowiem komplikuje fakt, iż Zarząd Główny od wielu lat nie posiada własnego lokalu i nadal korzysta z gościnności Pracowni Folklorystycznej Instytutu Badań Literackich PAN. W związku z powstawaniem nowych Oddziałów oraz rozszerzeniem ogólnej działalności wewnętrznej, sekretariat Zarządu Głównego nie jest w stanie podołać wzrastającym obowiązkom. Jednym z podstawowych warunków poprawy obecnej sytuacji jest uzyskanie chociażby najmniejszego lokalu, w którym sekretariat Zarządu Głównego mógłby bez przeszkód koordynować działalność wszystkich Oddziałów.

Andrzej Kozłowski